

Tisková zpráva

Postoje občanů k trestu smrti – květen 2019

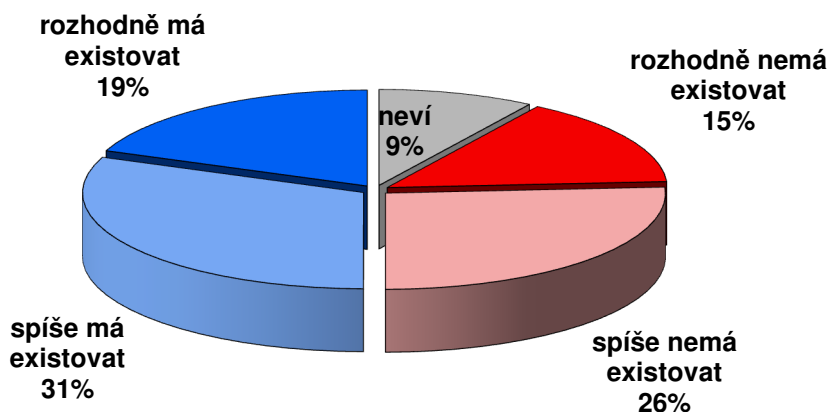
- ⊙ Polovina dotázaných souhlasí s trestem smrti („rozhodně má existovat“ 19 %, „spíše má existovat“ 31 %), což je od roku 1992, odkdy je souhlas zjišťován, nejnižší podíl a pokles ze 76 % o 26 procentních bodů.
- ⊙ Nesouhlas s trestem smrti je též zatím nejvyšší (41 %). Oproti roku 1992 se více než ztrojnásobil.
- ⊙ Z výroků podporujících trest smrti veřejnost nejvíce souhlasí s tím, že „přináší spravedlivé zadostiučinění pozůstalým“ (66 %), nejméně s výrokem o potřebnosti uplatňování principu „oko za oko, zub za zub“ (41 %).
- ⊙ Mezi výroky zpochybňujícími trest smrti jsou na prvním místě uváděny „riziko justičního omylu“ (74 %) a „riziko zneužití“ (73 %), na poslední místě pak je to, že trest smrti je projevem politického populismu (33 %).

Zpracoval:
Milan Tuček
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 586; e-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

Centrum pro výzkum veřejného mínění zkoumalo v květnovém šetření postoje českých občanů k trestu smrti. Položené otázky se týkaly jednak obecného názoru na to, zda by trest smrti v České republice měl existovat, nebo neměl existovat, jednak zjišťovaly, nakolik lidé souhlasí, nebo nesouhlasí s různými konkrétními výroky o trestu smrti.

Graf 1: Trest smrti v ČR¹

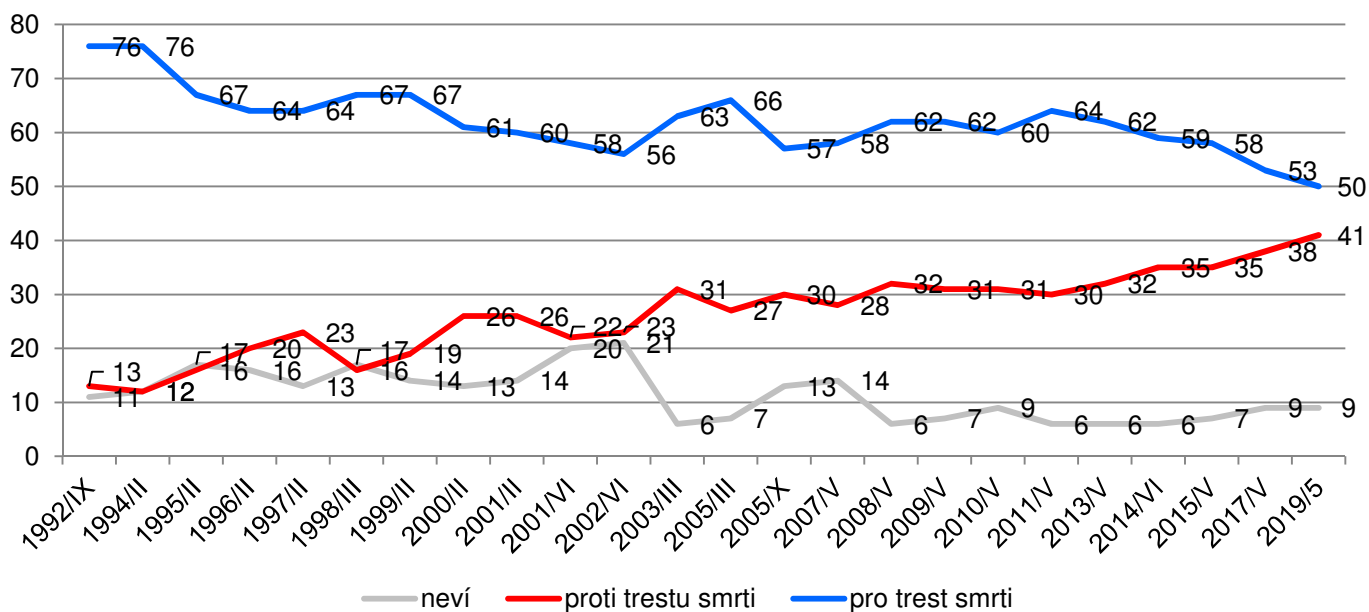
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost. 4. – 14. 5. 2019, 1026 respondentů starších 15 let.

Jak ukazuje graf 1, polovina občanů starších 15 let se domnívá, že trest smrti by v ČR měl existovat (součet odpovědí „rozhodně má existovat“ a „spíše má existovat“). Dvě pětiny veřejnosti naopak soudí, že trest smrti by v českém právním řádu být zakotven neměl (41 % - součet odpovědí „spíše nemá existovat“ a „rozhodně nemá existovat“). Odpověď „neví“ zvolilo 9 % dotázaných.

¹ Otázka: „Má či nemá podle Vás v České republice existovat trest smrti? Rozhodně má existovat, spíše má existovat, spíše nemá existovat, rozhodně nemá existovat.“

Podrobnější analýza odhalila některé rozdíly v rozložení odpovědí vzhledem k sociodemografickým charakteristikám populace. Významný rozdíl byl zjištěn u vzdělání: odpověď, že trest smrti „má rozhodně existovat“, zvolilo zřetelně méně respondentů s vysokoškolským vzděláním (17 %, ostatní vzdělanostní skupiny 22-24 %). Podobně významný rozdíl byl mezi respondenty, kteří uvedli náboženskou orientaci (15 % „rozhodně má existovat“) a mezi nevěřícími (25 %). Rozdíl byl i mezi muži (25 % rozhodně pro) a ženami (17 %). Snad největší rozdílnost byla zjištěna v souvislosti s volbou prezidenta: „má rozhodně existovat“ uvedlo 25 % voličů M. Zemana a jen 10 % voličů J. Drahoše, ti, kteří nepřišli k volbám, měli srovnatelný názor s voliči M. Zemana.

Graf 2: Stoupenci versus odpůrci trestu smrti v časovém srovnání od roku 1992 (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

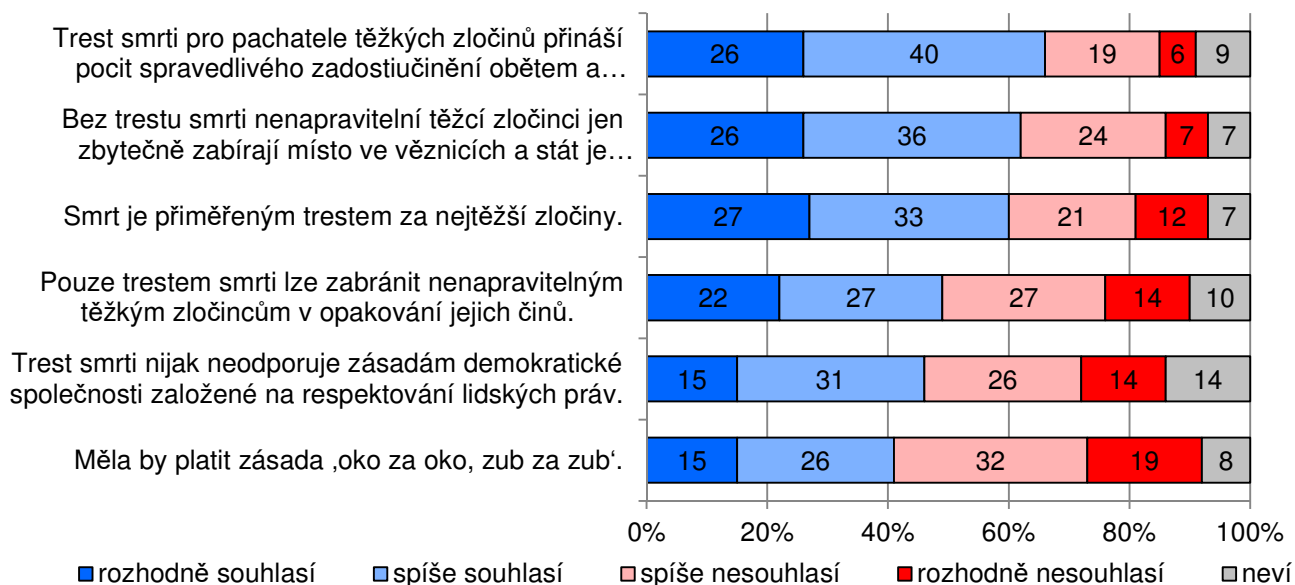
Graf 2 prezentuje názor na existenci trestu smrti z hlediska vývoje v čase. Je z něj zřejmé, že procentuálně největší – tříčtvrtinový – podíl veřejnosti se pro trest smrti vyjádřil v letech 1992 a 1994. V průběhu devadesátých let podíl souhlasných názorů na trest smrti postupně klesal tak, že v roce 2002 s trestem smrti vyjádřilo souhlas 56 % oslovených lidí. Pak následoval během tří let opětý vzestup o 10 procentních bodů, který byl ukončen v roce 2005 návratem na úroveň roku 2002. Následně došlo k určitému vzestupu, který kulminoval v roce 2013 na úrovni 64 %. V posledních letech podíl zastánců trestu smrti opět klesá, přičemž v letošním výzkumu se dostal zatím na nejnižší úroveň (50 %). Podíl odpůrců je pochopitelně do značné míry zrcadlovým obrazem podílu příznivců s tím, že nyní dosáhl nejvyšší hodnoty: z 13 % v roce 1992 vzrostl na více než trojnásobek.

Určitý vývoj lze zaznamenat rovněž v tom, kolik lidí na otázku trestu smrti nemá jasný názor a volí odpověď „neví“. V roce 1992 byla takových lidí v populaci zhruba desetina (11 %), v roce 2002 naproti tomu asi pětina (21 %). Poté se podíl odpovědí „neví“ výrazně snížil a od roku 2008 se stabilizoval kolem výše asi 6-9 % dotázaných.

Kromě obecného názoru na existenci trestu smrti byla do výzkumu zařazena také baterie otázek, která prostřednictvím dílčích výroků zjišťuje různé aspekty odůvodnění názoru na trest smrti.² Polovina z dvanácti použitých výroků se vyjadřuje pro existenci trestu smrti, druhá polovina proti jeho existenci.

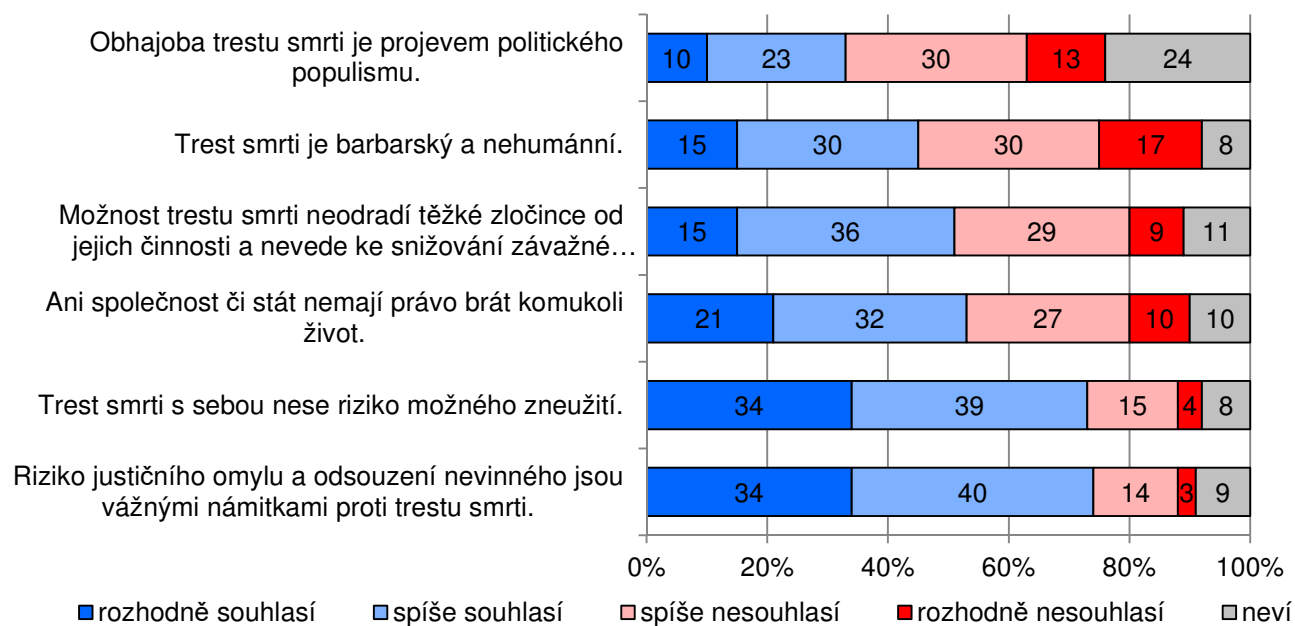
² Otázka: „Řekněte, prosím, zda souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícími výroky: a) Smrt je přiměřeným trestem za nejtěžší zločiny. b) Trest smrti je barbarský a nehumánní. c) Měla by platit zásada „oko za oko, zub za zub“. d) Ani společnost či stát nemají právo brát komukoli život. e) Trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozostalým. f) Možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snížení závažné kriminality. g) Pouze trestem smrti lze zabránit nenapravitelným těžkým zločincům v opakování jejich činů. h) Riziko justičního omylu a odsouzení nevinného jsou vážnými námitkami proti trestu smrti. i) Bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci jen zbytečně zabírají místo ve věznicích a stát je musí živit z našich daní. j) Trest

Graf 3a: Souhlas s výroky pro existenci trestu smrti (%)

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“.

Graf 3b: Souhlas s výroky proti existenci trestu smrti (%)

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost. 4. – 14. 5. 2019, 1026 respondentů starších 15 let.

Z grafu 3a vyplývá, že odsouzení k smrti relativně nejvíce lidí pokládá za spravedlivý způsob, jak poskytnout pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým (66 % - součet „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“) a také za

smrti s sebou nese riziko možného zneužití. k) Trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv. l) Obhajoba trestu smrti je projevem politického populismu.“

prostředek, jak minimalizovat náklady na věznění těžkých zločinců (62 %). Jako relativně nejslabší naopak ze srovnání důvodů pro existenci trestu smrti vychází argumenty, že trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti a lidským právům (46 %) a že by měla platit zásada „oko za oko, zub za zub“ (41 %).

Nejsilnějšími důvody proti existenci trestu smrti, jak je prezentuje graf 3b, jsou naproti tomu riziko justičního omylu a odsouzení nevinného (74 % - součet „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“) a obecně riziko zneužití (73 %). Ostatní důvody proti existenci trestu smrti jsou lidmi pokládány za zřetelně méně pádné. Zejména to platí o názoru, že obhajoba trestu je projevem politického populismu (33 % souhlasných odpovědí, avšak 24 % odpovědí „neví“), a o názoru, že trest smrti je barbarský a nehumánní (35 % souhlasných odpovědí, 47 % nesouhlasných odpovědí).

Tabulka 1: Souhlas a nesouhlas s výroky o trestu smrti (srovnání výzkumů 2019 a 2017 v %)

Souhlas a nesouhlas s výroky pro existenci trestu smrti	V/2019		V/2017		Korelace s postojem k trestu smrti
	ano	ne	ano	ne	
Trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým.	66	25	69	22	0,51
Bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci jen zbytečně zabírají místo ve věznicích a stát je musí živit z našich daní.	62	31	69	25	0,54
Smrt je přiměřeným trestem za nejtěžší zločiny.	60	33	66	28	0,75
Pouze trestem smrti lze zabránit nenapravitelným těžkým zločincům v opakování jejich činů.	49	41	58	36	0,63
Trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv.	46	40	48	38	0,58
Měla by platit zásada ‚oko za oko, zub za zub‘.	41	51	44	49	0,60
Riziko justičního omylu a odsouzení nevinného jsou vážnými námitkami proti trestu smrti.	74	17	73	19	-0,42
Trest smrti s sebou nese riziko možného zneužití.	73	19	71	21	-0,43
Možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality.	51	38	48	42	-0,46
Ani společnost či stát nemají právo brát komukoli život.	53	37	45	46	-0,64
Trest smrti je barbarský a nehumánní.	45	47	38	56	-0,66
Obhajoba trestu smrti je projevem politického populismu.	33	43	33	44	-0,39

Pozn.: Ano je součtem „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“, ne je součtem „spíše nesouhlasí“ a „rozhodně nesouhlasí“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Tabulka 1 porovnává letošní souhlas a nesouhlas s uvedenými výroky s rokem 2017, kdy bylo provedeno předchozí šetření. Celkový pokles souhlasu s trestem smrti (viz graf 2) se promítl i do míry souhlasu s řadou výroků: významně poklesl souhlas u „zločinci zabírají místo ve věznicích“, „smrt je přiměřeným trestem...“ „trest smrti zabrání opakování...“. Zároveň se statisticky významně zvýšil podíl souhlasných odpovědí u výroků „ani společnost či stát nemá právo...“ a „trest smrti je barbarský“.

V posledním sloupci tabulky je korelace výroků s otázkou na souhlas s trestem smrti (Pearsonův korelační koeficient). Všechny uvedené hodnoty jsou statisticky významné, což znamená, že se vzájemně podmiňují. Nejvyšší korelace je u výroku „smrt je přiměřeným trestem...“ následuje „trest smrti je barbarský“ (se záporným znamínkem, což odpovídá výroku proti trestu smrti), což je logicky vysvětlitelné jednoznačnou vyhraněností uvedených výroků. Nejnižší korelace jsou u „rizika justičního omylu“, „rizika zneužití“ a výroku, že „trest smrti neodradí zločince...“, což dokládá, že zde se více názorově lidé shodují a souhlas/nesouhlas s výrokem méně ovlivňuje postoj k trestu smrti. Trochu odlišná je situace u výroku spojující trest smrti s politickým populismem: má sice korelaci nejnižší, ale zároveň čtvrtina dotázaných zde odpověděla „nevím“.

Faktorová analýza odhalila podle očekávání dvě na sobě nezávislé dimenze (a vyčerpala 60 % variace). Jednu dimenzi tvořily výroky zpochybňující trest smrti, druhou výroky podporující trest smrti. Dva výroky: „trest smrti je barbarský a nehumánní“ a „ani společnost či stát nemá právo brát život“ skórovaly v obou faktorech (vždy s odpovídajícím kladným či záporným znaménkem), což ukazuje na jejich klíčovou roli v zaujatých postojích.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v19-05</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>4. – 14. 5. 2019</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1026</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>217</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OB.3, OB.40</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>ob190618</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>18. června 2019</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

|